

ИСТРАЖИВАЊЕ МОГУЋНОСТИ ПОВЕЋАЊА УПОТРЕБНЕ ВРЕДНОСТИ
МАЊИХ СТАНОВА

RESEARCH ON THE POSSIBILITIES OF INCREASING THE UTILITY VALUE OF
SMALL APARTMENTS

Ања Мутабџија, Факултет техничких наука, Нови Сад

Област – АРХИТЕКТУРА

Кратак садржај – Рад се бави истраживањем концепта употребне вредности стана, примењене на становима до 50m², тзв. „мањим становима“, и начину примене поменутог концепта у срху њиховог побољшања. Као важан сегмент рада истичу се постулати употребне вредности оформљени од стране архитекте Мате Бајлона 50-тих година прошлог века и принцип Београдске школе становања која је поменуте критеријуме даље развијала у пракси. Кроз рад протежу се теме значајне за квалитет станоградње и просторних решења станова на примерима социјалистичке архитектуре територија бивше Југославије, уз анализу примера просторних решења мањих станова савременог доба на просторима шиширом света. Овакав начин конципирања рада омогућио је анализу одабране теме са аспекта проблематике архитектонског пројектовања на тематику пројектовања и дизајна ентеријера.

Кључне речи: употребна вредност стана, Београдска школа становања, простор, мали стан, искоришћеност простора

Abstract – The subject of this paper is researching the concept of utility value of housing, applied to apartments up to 50m², i.e. 'smaller apartments', and the manner of applying this concept to their improvement. An important segment of the paper highlights the principles of utility value formulated by the architect Mate Bajlon in the 1950s and the principles of the Belgrade School Of Habitation, which further developed these criteria in practice. The paper covers topics significant for the quality of housing construction and spatial solutions for apartments, using examples from the socialist architecture of the former Yugoslavia, along with an analysis of examples of spatial solutions for smaller contemporary apartments worldwide. This approach to the paper enables an analysis of the selected topic from the perspective of the issues of architectural design, focusing on the theme of interior design, thereby framing the paper thematically.

Keywords: utility value of apartment, Belgrade's school of habitation, space, small apartment, space usability

НАПОМЕНА:

Овај рад проистекао је из мастер рада чији ментор је била др Саша Медић, доцент.

1. УВОД

Предмет рада представља истраживање могућности обликовања ограниченог простора (тзв. „мањих станова“), што већег квалитета. Како би то било могуће, неопходно је одредити нумерички оквир дефиниције „малог стана“ и географско подручје његовог истраживања, као и могуће проблеме са којима се сусрећу могућа решења, услед јасно дефинисаних просторних оквира.

2. ШТА ЈЕ ПРОСТОР И ШТА ГА ЧИНИ

Уколико бисмо желели да дефинишемо простор, најпре би морали да прецизно одредимо контекст и област у оквиру које га дефинишемо. Свака област дефинише простор на свој начин, сходно тематици коју истражује, те тако наилазимо на различите дефиниције у зависности од тога да ли причамо о филозофији, психологији, математици, физици, архитектури...

Ако бисмо као референцу користили поделу простора на позитиван и негативан простор, принцип поделе који је широку примену нашао у визуелним типовима уметности, могли би смо да на њега гледамо као на композитни склоп, чиме бисмо приближили појам хармоније простора и јасније га разумели, а који игра веома важну улогу у обликовању простора мањих станова.

3. КВАЛИТЕТ РАСПОЛОЖИВОГ ПРОСТОРА

У малом стану, опсег стамбених активности и функција у простору је релативно редукован у поређењу са пространим стамбеним просторима који имају развијену структуру просторија. Уколико се осврнемо на Масловљеву хијерархију људских потреба, и његове тврдње да су више потребе из поменуте хијерархије активирају тек након што су у значајној мери задовољене потребе нижих нивоа [1] имала је значајан утицај пре свега на обликовање тзв. „микро-станова“, те самим тим и „малих станова“.

Такође, о значајном помаку у повећању квалитета одређеног простора није могуће говорити уколико није ангажовано стручно лице. Ако се размотре сви доступни алати данас, као и начини на које корисник сам може обликовати простор, чини се да идеја реализације овог процеса од стране стручног лица није нужно оправдана [2]. Међутим, уколико се сагледа шире значење дизајна ентеријера и увиди да

оно не подразумева само дизајн као такав и одабир површних естетских елемената, попут одабира намештаја по жељи, боје зидова или дезена на фотељи у дневном боравку, већ и пажљиво пројектовање како би простор у ком се борави био функционалан, промишљен и прилагођен животном стилу корисника на најефикаснији начин. Управо се унутрашњим решењем простора обликују навике корисника, путање кретања и начини употребе и перцепције простора. Код малих станова је нарочито важно **добро испројектовати простор**. За разлику од већих, где се тај простор донекле може надоместити, бар нешто више него што је то случај са мањим, у малом стану мора се обратити пажња на сваки квадрат, сваки угао и сваку путању.

4. УПОТРЕБНА ВРЕДНОСТ СТАНА

Употребна вредност је један од кључних појмова везаних за архитектонску функционалност. Сам израз означава ниво корисности животног простора за његове кориснике, односно, у којој мери простор може задовољити људске потребе [3].

Појам и концепт употребне вредности стана у архитектури увели су **Мате Бајлон, Бранко Алексић и Бранислав Миленковић** који су дефинисали употребну вредност као културну димензију простора која произилази из односа бројчаних и релационих параметара [4]. Важно је нагласити да појам употребне вредности не означава исто што и појам квалитета стана, већ чини један од критеријума који утичу на укупан квалитет. Свака новопроектвана зграда има дужност да поседује свој лични сертификат о свеукупном квалитету стана, који на основу квалитета дефинише класни разред ком одређени стан припада.

Постоји 8 класних разреда (G, F, E, D, C, B, A i A+).

Упркос чињеници да су се различите студије бавиле дефинисањем ових принципа, Мате Бајлон је био први који је креирао систем вредновања заснованом на **12 основних критеријума за процену употребне вредности стана**. То су *одвајање деце према полу, одвајање деце од родитеља, одвајање просторија за лични живот и просторија за заједнички живот, окупљање породице око заједничког стола, могућност формирања кружне везе, могућност формирања проширене комуникације, неометан пријем гостију, флексибилност, пролазна дневна соба, радна кухиња, гардеробирање и остава и отворене површине*.

Поделу употребне вредности можемо поделити на релативне и бројчане параметре, где се као занимљив пример код релативних параметера издваја појава тзв. „Алтове кухиње“, која је своју примену нашла почетком шездесетих година двадесетог века, под утицајем скандинавске архитектуре.

Код примера са Алтовом кухињом у већини случајева је остварена елементарна проточност стана, настала повезивањем улазног дела, кухиње, трпезарије и дневног боравка у цикличан низ.

Термин *Употребна вредност стана*, додатно је допунила и надоградила *Београдска школа становања*, која се с правом може сматрати кључним фактором у развоју станоградње у новијој историји

српске архитектуре. Релевантност њихових идеја најбоље се показује у **чињеници да су са малим квадратурама станова достигли несразмерно високе стандарде становања** [5].

5. ЕЛЕМЕНТИ КОЈИ УТИЧУ НА БОЉУ ИСКОРИШЋЕНОСТ ПРОСТОРА

У свом истраживању, Сајмон Ричмонд истиче стратегије којима се може створити утисак већег просторног комфора у малом стамбеном простору [6] на које се касније надовезују и истраживања Џесике Адорно из 2018. године, којима се дефинишу следећи принципи:

унутрашње видне линије и погледи, којима се постиже утисак већег простора у ентеријеру,

спољашње видне линије и погледи, где се користи принцип илузије дематеријализације граница између унутрашњег и спољашњег окружења,

повећање висине простора и просторија, чиме се ствара утисак вертикалне неограничености простора,

надовезивање просторија по вертикали, којима се умањује потреба за визуелним преградама (као значајан пример истиче се стан у Хонг Конг-у чији је архитекта Нелсон Чао) [7],

вертикална циркулација која наглашава дуалну функцију степенишног простора,

увођење полунивоа, где се акценат ставља на савремену употребу платформи у ентеријерима, од којих се као примери издвајају стан у Хонг Конг-у, чији је дизајнер ентеријера Дафни Хо [8] и стан у Сиднеју архитектке Дан Јанга [9],

собе као простори за кретање које подразумевају организацију простора које могу да омогуће слободан пролаз између намештаја и повезивања суседних просторија, пружајући могућност за укидање ходника,

празнине, које у фокусу имају формирање атријума и светларника, којима се простор у визуелном смислу шири,

природно осветљавање које је од нарочитог значаја када говоримо о малим становима, услед своје способности да „унесе живот“ у простор и учини га пријатним за становање,

мултифункционални намештај и простор који захтева посебну пажњу при анализи ове тематике, услед своје способности да се прилагоди простору и кориснику, те уједно представљају револуцију у пројектовању и дизајну ентеријера мањих стамбених једница уопштено посматрано,

намештај и уградни елементи по мери који такође престављају веома битан фактор у овом истраживању и чине незаобилазан принцип у обликовању и персонализацији простора,

отворени план, који подразумева елиминисање физичких преграда у простору, чинећи простор јединственом целиним,

прелазни спољни простори у виду тераса, лођа и балкона,

флексибилни простори у виду просторија које је могуће по потреби преградити и који такође представљају веома значајан помак у историји пројектовања и дизајна ентеријера,

рефлективне површине којима се ствара утисак веће просторности у ентеријеру само употребом одређених рефлективних материјала (безпотребе за просторним интервенцијама),

бар-пулт уместо трпезарије који наилази на свој значај у примени код појединих корисника,

измештање визуре према граници простора, која се базира на принципу перспективе и фокуса у ентеријеру,

простори за складиштење, као посебно значајан аспект просторног „ослобађања“ животног простора,

кружна веза, као један од принципа употребне вредности стана и Београдске школе становања, који је нашао примену и у дизајну ентеријера и обликовању просторија,

дематеријализација површина која је базира на употреби транспарентних и перфорираних површина у ентеријеру, стварајући утисак истовремено подељеног и целовитог простора и

перцептивни потенцијал боје који представља наизглед једноставан, али веома битан принцип обликовања који има јак директан психолошки утицај на корисника у простору.

6. ЗАКЉУЧАК

Иако до сада нису прецизно дефинисане границе површина станова, те самим тим није могуће прецизно одредити дефиницију малог стана и његову квадратуру, може се приметити да не постоји прецизно дефинисан критеријум категорисања, као ни одговор на питање да ли постоји неки наговештај њиховог прецизнијег дефинисања у ближој будућности [10].

Рад је конципиран на први и други део, где први фокус ставља на простор и његово обликовање са аспекта архитектонског пројектовања и њихових принципа, док се други бави просторним решењем унутар већ одређених габарита (аспект пројектовања и дизајна ентеријера) и померањем њихових граница.

7. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алфиревић, Ђ. и Симоновић-Алфиревић, С. (2022). Микростанови- постизање просторног комфора у постстандардним условима за становање (Micro-apartments: achieving spatial comfort in substandard housing conditions)
- [2] Idealni dom, KONCEPT (2021, novembar). Koliko vredi Vaš stan?, 21, 16-22
- [3] 12 kriterijuma za procenu upotrebne vrednosti stana <https://www.gradnja.rs/12-kriterijuma-za-procenu-upotrebne-vrednosti-stana/>, april 2020.

[4] Šta je upotrebna vrednost stana, zašto je ona bitna i kako je proceniti?

<https://www.gradnja.rs/sta-je-upotrebna-vrednost-stana-zasto-je-ona-bitna-i-kako-je-proceniti/>, januar 2020.

[5] BINA - 16. internacionalna nedelja arhitekture <https://bina011.rs/beogradska-skola-stanovanja-1,mart2021>.

[6] Richmond, S. 2012. Micro-Living: Learning to Live Large in Small Spaces. Master thesis. Wellington: Victoria University, School of Architecture.

[7] NEVER TOO SMALL: Self Taught Interior Designer's Apartment, Hong Kong - 48sqm/516sqft <https://www.youtube.com/watch?v=5pvNYrOUTtM&list=LL&index=2>, april 2023.

[8] NEVER TOO SMALL Hong Kong Small Treehouse Loft Apartment - 33sqm/355sqft <https://www.youtube.com/watch?v=ZDIV1UGzIzs>, jun 2019.

[9] NEVER TOO SMALL: Japanese Style Small Seaside Apartment Sydney 52sqm/560sqft <https://www.youtube.com/watch?v=6eaIe833DLI>, maj 2022.

[10] Soub, N. M., Memikoğlu, İ. 2020. Exploring the Preferences for Micro-Apartments. Online Journal of Art and Design, 8/2, 88–99; Thøgersen, K. 2017. Small Spaces Need Smart Solutions: Designing Furniture for Small Spaces, in Connection with Human Wellbeing. Trondheim: Norwegian university of science and technology, Department of design; Whitlow, B., Hewlett, C., Ruiz, T., Witten, R. 2013. The Macro View on Micro Units. Washington: Urban Land Institute.

Кратка биографија:

Ања Мутабиџа рођена је 01.08.1998 године у Суботици. Дипломирала је 2021. године на Департману за Архитектуру и урбанизам, на Факултету техничких наука. Мастер рад из области Архитектонско пројектовање одбранила на Факултету техничких наука 2023. године.

контакт:
amutabdzija@yahoo.com